

lig Sigurd Hafthorssøn, der forholdt Kongen Akershus, træder i Forgrunden. I den Anledning har det vistnok været, at Kongen i Begyndelsen af 1340 har overdraget Erkebiskoppen med Raadet at træffe forskellige Foranstaltninger i Norge, uden at det dog sees, at Erkebiskoppen, som man har ment, „stilledes i Spidsen for Rigsstyrelsen.“¹⁾

I 1343 traf man, som bekjendt, ved at bestemme den yngre Kongesøn Haakon til Norges Konge, naar han blev myndig, et afgjørende Skridt til fremtidig Opløsning af de to Rigers Forening. I det i denne Anledning udstedte Brev nævnes kun verdslige Høvdinger, men Aftale havde i Forveien fundet Sted med „Rigets Prælater“; Erkebispens Medvirkning kjender man ikke særlig til.

I Januar 1345 finde vi Paal i Oslo ved et Raadsmøde. Den 1 Febr. 1346 døde han i Nidaros ifølge Annalernes Vidnesbyrd. Kort i Forveien var (4 September 1345) den forfærdelige Ulykke indtruffen i Gauldalen, hvor en Mængde Gaarde ødelagdes ved Elvebrud. Nidaros var samme Aar hjemsøgt af en Ildebrand.

³⁾ Munch, Unionsperioden I. 238. Keyser d. n. K. Hist. II. 274.

XVI.

ARNE VADE.

Erkebiskop Eilif havde havt en Søster, Ingeborg Arnesdatter, gift med en forøvrigt ubekjendt Einar. Disses Søn Arne med Tilnavnet Vade kom i Kirkens Tjeneste. Han forekommer allerede under sin Morbroder som dennes Raadsmand 1323. Det var dengang den bekjendte Laurentius opholdt sig i Nidaros for at indvies til Hole Bispestol, og det hedder i dennes Saga,¹⁾ at han og Arne vare de bedste Venner. Under Erkebiskop Paal forekommer Arne fra 1336 af stadig som Chorsbroder og synes at have været en anseet Mand. I det sidst nævnte Aar omtales han ogsaa som Officialis²⁾ og tillige som Chorsbroder i Bergen.³⁾ Med Biskoppen i denne Stad, Haakon (1330—1342) stod han i nært Venskabsforhold, hvilket noksom fremgaar af en Række interessante Breve til ham fra denne Biskop. Hans Forhold til Erkebiskop Paal har maaske til sine Tider ikke været saa godt, siden Biskop Haakon 1341 skriver ham til, at han med Glæde har erfaret, „at Alt nu er godt mellem ham og Erkebiskoppen, hvilket Gud lade vare længe.“⁴⁾ I 1339 foretog Arne en Reise for at gjøre Kong Magnus sin Opvartning og traf ham sandsynligvis paa Baahus Slot. Her udstedte Magnus 23de August s. A. et nyt Beskyttelsesbrev for Chorsbrødrene i Nidaros, og det tør antages, at Arne har udvirket dette. Biskop Haakon havde

¹⁾ Biskupa Sögur I. 843.

²⁾ D. N. V. No. 102.

³⁾ D. N. VII. No. 157.

⁴⁾ D. N. VIII. No. 140.

medgivet Arne et Anbefalingsbrev til Kongen¹⁾ og beder ham siden indstændig om at fortælle om sit Samvær med denne. Arne synes at have været en velhavende Mand og eiede Jordegods i flere Bygder omkring Nidaros. I 1336 havde han for sin Moders Sjel skjænket Chorsbrødrene og deres Commune to Gaarde, Gemlin i Skaun og Vor-medal i Orkedalen.²⁾

Ved Paals Død valgte Chorsbrødrene i Februar eller Marts 1346 enstemmig Arne til Erkebiskop. Han drog derpaa til Avignon, og den 30te August blev han af Clemens VI bekræftet i sin Værdighed og fik de sædvanlige Følgeskrivelser, og af et senere Brev (16de Sept.) sees, at han nu var indviet af Cardinal-Biskoppen af Albano, Gaucelinus. Kort efter fik han Paalæg om at virke for Indsamling af Peterspenge og af de fremdeles udestaaende Restancer af den Sexaarstiende, der var paalagt af Kirkemødet i Vienne og af den af Pave Johannes XXII udskrevne Treaarstiende.³⁾ Uvist af hvilke Grunde forlængede imidlertid Arne sit Ophold i Udlandet en god Stund, thi af Annalerne sees, at han først i 1347 kom hjem til sin Stol. Han skal ifølge samme Kilde før sin Bortreise have beskikket som Official Chorsbroderen Aslak, der tidligere (1341—1342) havde fungeret som Visitator paa Island og derefter omtales i samtidige Breve, men i et Diplom af 1ste Marts 1346 nævnes dog en anden Official, nemlig Sira Haakon (Eysteinsøn).⁴⁾

Strax ved sin Regjerings Tiltrædelse lod Arne Vade udgaa en mærkelig Forordning eller Hyrdebrev af samme Slags som det tidligere omtalte af Forgjængeren Paal.⁵⁾ At han ogsaa har udfærdiget et „Statut“ eller Samling af kirkelige Bestemmelser, er vist,⁶⁾ men dette haves ikke mere. Et saadant Statut forudsætter ogsaa, at han har holdt et Provincialconcilium. Et saadant omtales virkelig ogsaa i den Hamarske Biskopskrønike.⁷⁾ Det henføres der til 1347.

1) D. N. VIII No. 102. (Flere Breve fra Haakon til Arne i D. N. VII—VIII.)

2) D. N. III. No. 184.

3) D. N. VI. No. 178, 180, 181.

4) I disse nævnes undertiden Aslak Arnessøn, undertiden kun Aslak; rimeligvis er det samme Person. Haakon nævnes D. N. V. No. 186.

5) Trykt i Norges gl. Love III. 295—301 og udførlig gjengivet af Keyser i D. n. K. Hist. II. 307 fgg.

6) N. G. L. III. 303.

7) Jens Nilssøns Visitatsbøger S. 582.

Vinteren 1348—1349 tilbragte Arne i det Søndenfjeldske. Den 24 Novbr. 1348 finde vi ham i Trygstad i Borgesyssel, hvor han udstedte et Afladsbrev for Bodfærdige, der besøgte Løkens Kirke i Høland, og den 3 Juni 1349 udstedte han fra Lunner paa Hadeland et lignende Brev til Fordel for Feiring Kirke ved Mjøsen.¹⁾ I Mellemtiden udstedte Kong Magnus i Oslo (27 Febr. 1349) et Stadfæstelsesbrev af Nidaros Kirkes, dens Præster og Tjeneres Privilegier.²⁾ Man har formodet, at denne Arnes Reise er skeet i Pavens Interesse for at inddrive dennes Indtægter,³⁾ og man ser, at Kongen har protesteret mod, at hans Capelgeistlighed paalagdes de Afgifter, som den øvrige Geistlighed efter Pavens Bud skulde udrede. Der skal den 23 Juli s. A. have været holdt et Parlament eller Rigsmøde i Norge⁴⁾ og der har vist ogsaa Arne været tilstede.

Udpaa Høsten finde vi ham igjen i Nidaros, hvor han 23 Sept. 1349 udstedte sit Testamente,⁵⁾ det eneste, som endnu findes fra en norsk Erkebiskop. Han angiver heri, at han da var frisk baade paa Legem og Sjel, men det er vistnok utvivlsomt, at hvad der drev ham til just nu at lade Testamentet opsætte, har været den store Mandedød, som netop paa denne Tid havde begyndt sine Herjinger i Norge. Han skjænker i Testamentet sin Domkirke Gaarden By paa Næsset (Bynæsset) med Besætning, dertil alle sine Bøger og en betydelig Sum Penge, samt endelig hvad han udenfor de til andre borttestamenterede Midler maatte eie. Udtrykkelig omtales Kirkens Bygning (*uppperd*) og han siger: „Vi have dog nydt meget mere godt af Kirken, og dette er meget mere vor Skyldighed, end vor Gave“. Til Chorsbrødrenes Commune giver han nogle Markebol i Klepstad, (ligeledes paa Næsset) og betænker Hospitalet i Valle, Michaelskirken, Klemenskirken, (alle med Jordegods), endvidere Bakke, Holms og Tautra Klostre samt Elgesæters Kloster (ikke Reins) med Gaver i Sølv og Penge, paa samme Maade Olafskirken, Allehelgenskirken, Gregorskirken, Prædikebrødrene (ikke Minoriterne) og forskellige Præster, Tjenere o. s. v. samt nogle

1) D. N. II. No. 297, 302.

2) D. N. II. No. 299.

3) Munch D. n. F. H. Unionsperioden I. 491.

4) Scr. R. D. VI. 525.

5) D. N. V.

medgivet Arne et Anbefalingsbrev til Kongen¹⁾ og beder ham siden indstændig om at fortælle om sit Samvær med denne. Arne synes at have været en velhavende Mand og eiede Jordegods i flere Bygder omkring Nidaros. I 1336 havde han for sin Moders Sjel skjænket Chorsbrødrene og deres Commune to Gaarde, Gemlin i Skaun og Vormedal i Orkedalen.²⁾

Ved Paals Død valgte Chorsbrødrene i Februar eller Marts 1346 enstemmig Arne til Erkebiskop. Han drog derpaa til Avignon, og den 30te August blev han af Clemens VI bekræftet i sin Værdighed og fik de sædvanlige Følgeskrivelser, og af et senere Brev (16de Sept.) sees, at han nu var indviet af Cardinal-Biskoppen af Albano, Gaucelinus. Kort efter fik han Paalæg om at virke for Indsamling af Peterspenge og af de fremdeles udestaaende Restancer af den Sexaarstiende, der var paalagt af Kirkemødet i Vienne og af den af Pave Johannes XXII udskrevne Treaarstiende.³⁾ Uvist af hvilke Grunde forlængede imidlertid Arne sit Ophold i Udlandet en god Stund, thi af Annalerne sees, at han først i 1347 kom hjem til sin Stol. Han skal ifølge samme Kilde for sin Bortreise have beskikket som Official Chorsbroderen Aslak, der tidligere (1341—1342) havde fungeret som Visitor paa Island og derefter omtales i samtidige Breve, men i et Diplom af 1ste Marts 1346 nævnes dog en anden Official, nemlig Sira Haakon (Eysteinsøn).⁴⁾

Strax ved sin Regjerings Tiltrædelse lod Arne Wade udgaa en mærkelig Forordning eller Hyrdebrev af samme Slags som det tidligere omtalte af Forgjængeren Paal.⁵⁾ At han ogsaa har udfærdiget et „Statut“ eller Samling af kirkelige Bestemmelser, er vist,⁶⁾ men dette haves ikke mere. Et saadant Statut forudsætter ogsaa, at han har holdt et Provincialconcilium. Et saadant omtales virkelig ogsaa i den Hamarske Biskopskrønike.⁷⁾ Det henføres der til 1347.

1) D. N. VIII No. 102. (Flere Breve fra Haakon til Arne i D. N. VII—VIII.)

2) D. N. III. No. 184.

3) D. N. VI. No. 178, 180, 181.

4) I disse nævnes undertiden Aslak Arnæssøn, undertiden kun Aslak; rimeligviis er det samme Person. Haakon nævnes D. N. V. No. 186.

5) Trykt i Norges gl. Love III. 295—301 og udførlig gengivet af Keyser i D. n. K. Hist. II. 307 fgg.

6) N. G. L. III. 303.

7) Jens Nilssøns Visitatsbøger S. 582.

Vinteren 1348—1349 tilbragte Arne i det Søndenfjeldske. Den 24 Novbr. 1348 finde vi ham i Trygstad i Borgesyssel, hvor han udstedte et Afladsbrev for Bodfærdige, der besøgte Løkens Kirke i Høland, og den 3 Juni 1349 udstedte han fra Lunner paa Hadeland et lignende Brev til Fordel for Feiring Kirke ved Mjøsen.¹⁾ I Mellemtiden udstedte Kong Magnus i Oslo (27 Febr. 1349) et Stadfæstelsesbrev af Nidaros Kirkes, dens Præster og Tjeneres Privilegier.²⁾ Man har formodet, at denne Arnes Reise er skeet i Pavens Interesse for at inddrive dennes Indtægter,³⁾ og man ser, at Kongen har protesteret mod, at hans Capelgeistlighed paalagdes de Afgifter, som den øvrige Geistlighed efter Pavens Bud skulde udrede. Der skal den 23 Juli s. A. have været holdt et Parlament eller Rigsmøde i Norge⁴⁾ og der har vist ogsaa Arne været tilstede.

Udpaa Høsten finde vi ham igjen i Nidaros, hvor han 23 Sept. 1349 udstedte sit Testamente,⁵⁾ det eneste, som endnu findes fra en norsk Erkebiskop. Han angiver heri, at han da var frisk baade paa Legem og Sjel, men det er vistnok utvivlsomt, at hvad der drev ham til just nu at lade Testamentet opsætte, har været den store Mandedød, som netop paa denne Tid havde begyndt sine Herjinger i Norge. Han skjænker i Testamentet sin Domkirke Gaarden By paa Næsset (Bynæsset) med Besætning, dertil alle sine Bøger og en betydelig Sum Penge, samt endelig hvad han udenfor de til andre borttestamenterede Midler maatte eie. Udtrykkelig omtales Kirkens Bygning (*uppgerð*) og han siger: „Vi have dog nydt meget mere godt af Kirken, og dette er meget mere vor Skyldighed, end vor Gave“. Til Chorsbrødrenes Commune giver han nogle Markebol i Klepstad, (ligeledes paa Næsset) og betænker Hospitalet i Valle, Michaelskirken, Klemenskirken, (alle med Jordegods), endvidere Bakke, Holms og Tautra Klostre samt Elgesæters Kloster (ikke Reins) med Gaver i Sølv og Penge, paa samme Maade Olafskirken, Allehelgenskirken, Gregorskirken, Prædikebrødrene (ikke Minoriterne) og forskellige Præster, Tjenere o. s. v. samt nogle

1) D. N. II. No. 297, 302.

2) D. N. II. No. 299.

3) Munch D. n. F. H. Unionsperioden I. 491.

4) Scr. R. D. VI. 525.

5) D. N. V.

Frænder. Ogsaa (hans Husholderske) Oløf Guttormsdatter faar Belønning for sin Tjeneste. Til Executorer udnævner han Chorsbrødrene Baard Einarsson og Arne sanctus. I den førstnævnte af disse formoder jeg en Broder af Erkebiskoppen og det ikke alene paa Grund af Fadersnavnet, men ogsaa fordi Erkebiskop Eilif (i Tilfælde altsaa Baards Mørbroder) i 1329, da Dals Kirke i Lyster i Bergens Stift var ledig, og dens Besættelse paa Grund af vedkommende Biskops Forsømmelse skulde være falden under Metropolitanen, vilde overdrage den til Baard, som dog maaske ikke kom i Besiddelse af den.¹⁾

Ikke længe efter døde virkelig Erkebiskoppen i Nidaros. Han levede endnu 17de Oktober 1349, da han blev betænkt i en døende Chorsbroder, Arnfinns Testamente.²⁾ Erkebiskoppen havde i sit eget Testamente valgt sig Gravsted i Domkirken ved „Eilif Erkebiskops, vor Frændes Fødder.“ Det Lidet, vi vide om Arne Vade, gjør et tiltalende Indtryk.

¹⁾ D. N. V. No. 80—83. Er Baard Arnes Broder, har denne ogsaa havt en Søster Ingeborg. D. N. II. No. 293.

²⁾ D. N. II. No. 305.

XVII.

OLAF I.

1350—1371.

I islandske Annaler hedder det, at ikke alene Erkebiskop Arne blev et Offer for den store Mandedød, men at ogsaa alle Chorsbrødre i Nidaros bortreves paa en, Lodin, nær. Denne Beretning gjendrives heller ikke, naar man undersøger de rigtignok ikke ret mange Chorsbrødres Navne, som ere bevarede fra hin Tid. Thi foruden hin Lodin (Thoressøn)¹⁾ finder jeg kun en eneste blandt disse, der vides at have været Chorsbroder baade før og efter 1349. Men denne Mand, Arnulf Steinarsson, har ikke resideret i Nidaros, men i Oslo (hvor han hørte hjemme og ligeledes var Chorsbroder, indtil han i Mandedødens Aar gik ind i Hovedøens Kloster, hvis Abbed han senere blev), og det er derfor naturligt nok, at Annalerne eller deres Hjemmelsmand have bortseet fra denne fremmede Sinecurist. Men naar Annalerne videre fortælle, at den nysnævnte Lodin ene skred til paa Capitlets Vegne at udøve Valgret (eller Postulation) til Erkebispedømmet, tør man vel neppe ubetinget fæste Lid dertil.

Det visse er, at den nye Erkebiskop blev Olaf, der var Abbed af Nidarholm og for første Gang nævnes som saadan 1346. Vi finde Olaf i Avignon seent paa Høsten det følgende Aar hos Pave Clemens VI. I det første af de os her vedkommende Pavebreve²⁾ (3 Nov. 1350) omtales intet forudgaaende Valg. Clemens besatte i ethvert Fald Erke-

¹⁾ Levede endnu som Chorsbroder i 1358, D. N. VIII. No. 172.

²⁾ D. N. I. No. 322.